

Sv. Kliment Ochridský – otázka jeho pôvodu v slovenskej historiografii

Peter Ivanič

Abstrakt

Sv. Kliment Ochridský patrí k učeníkom a spolupracovníkom sv. Konštantína-Cyrila a Metoda. Spolu so sv. Naumom sú považovaní za zakladateľov Ochridskej literárnej školy. Mladosť sv. Klimenta Ochridského je nejasná. Existuje niekoľko teórií o jeho rodisku. V príspevku sa zameriam práve na problematiku ich pôvodu, tak ako sa uvádza v prácach slovenských historikov, jazykovedcov a literárnych vedcov, ako aj v dielach encyklopedického charakteru, ktoré vznikli po roku 1945.

Kľúčové slová

Sv. Kliment Ochridský, Ján Stanislav, Bulharsko, Macedónsko, Veľká Morava

Sv. Kliment Ochridský žil a tvoril na prelome 9. – 10. storočia. V historiografii býva označovaný aj ako Bulharský, Velický alebo Sloviansky. Patril k najbližším spolupracovníkom sv. Konštantína-Cyrila a Metoda a výraznou mierou sa zaslúžil o zveľádovanie ich kultúrneho dedičstva. Pokladá sa za autora viacerých predovšetkým teologických spisov.¹ Po nútenom odchode z Veľkej Moravy sa nakoniec usadil pri Ochridskom jazere v súčasnom Macedónsku, kde založil významnú Ochridskú literárnu školu, ktorá rozvíjala slovanské písomníctvo. V príspevku sa zameriam na problematiku jeho pôvodu, tak ako sa uvádza v prácach slovenských historikov, jazykovedcov a literárnych vedcov, ako aj v dielach encyklopedického charakteru, ktoré vznikli po roku 1945.

Z obdobia stredoveku sa zachovalo niekoľko významných diel, ktoré pojednávajú o živote a diele sv. Klimenta Ochridského.² Zachované pramene o Klimentovi Ochridskom informujú najmä o jeho aktivitách v Bulharsku. Nenachádzame v nich zmienku o jeho detstve a dospievaní. O pôvode sv. Klimenta existuje len niekoľko zmienok. Najrozsiahlejším a naj dôveryhodnejším dielom o živote tohto svätca je grécky *Dlhý život Klimenta Ochridského* od sv. Teofylakta Ochridského (cca 1050 – po 1107), ktorý vznikol zrejme na základe dnes už neexistujúcej sta-

¹ Pozri k tejto problematike НИХОРИТИС К.: Славистични и българистични проучвания. Велико Търново: Праксис, 2005. СТАНЧЕВ, К. – ПОПОВ, Г.: Климент Охридски. Живот и творчество. София: Университетско издателство „Климент Охридски“, 1988. СТОЈЧЕВСКА-АНТИЌ, В.: По стапките на св.Климент Охридски, Скопје: Култура, 2003. Свети Климент Охридски - Слова и служби [St. Clement of Ohrid. Sermons and Services]. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2008.

² Prehľad prameňov k obidvom svätcom naposledy publikoval Andrej Škoviera. Pozri ŠKOVIERA, A.: *Svätí slovanskí sedmopočetníci*. Bratislava: Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2010, s. 110, 121, 133-149.

roslovienskej predlohy. Tu sa konkrétne uvádza o Klimentovi, ktorý našiel vzor života vo sv. Metodovi: „*Ved' ako nikto iný poznal jeho život, lebo od mlada a raných rokov ho nasledoval a videl svojimi očami všetky diela učiteľa.*“³ Mladší *Krátky život Klimenta Ochridského*, ktorý napísal Dimitrios Chomatian (ochridský arcibiskup 1216 – 1234) hneď v úvode konštatuje: „*Tento veľký otec náš a osvietiteľ Bulharska rodom bol z európskych Mýzov, pod ktorými mnohí rozumejú aj Bulharov a ktorí sa prv presťahovali z olympijskej Prusi až k severnému Oceánu a Mŕtvemu moru pod Alexandrovou rukou a velením.*“⁴ V časti o Klimentovom pôvode sa píše: „*Rodným vláknom odtiaľto bol tento ctihodný muž.*“⁵ V Prvom slovanskom živote Nauma, ktorý bol napísaný zrejme už v 10. storočí, je zaujímavá ojedinelá zmienka o tom, že Naum a Kliment boli bratia: „*A hľa bratia, nech zostane bez pamiatky Naum, ktorý bol presbyterom, brat blaženého Klimenta (...).*“⁶

Na úvod treba konštatovať, že dielu a životu sv. Klimenta Ochridského je v slovenskej historiografii venované len niekoľko prác. Predovšetkým cirkevní historici, jazykovedci a literárni vedci zachycujú vo svojich prácach iba kľúčové fakty z jeho života.

Na Slovensku sa prekladmi prameňov o sv. Klimentovi zaoberala výrazná osobnosť slovenskej slavistiky, profesor Ján Stanislav, ktorý prvýkrát uverejnil Dlhý život a Krátky život Klimenta Ochridského v slovenčine. Stalo sa tak v publikácii z roku 1950 s názvom *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom. Preklad Bulharskej a Ochridskej legendy s úvodom*. Odvoláva sa v nej na tézu ruského slavistu Nikolaja Leonidoviča Tunického⁷, že nedostatok správ o pôvode a mladosti Klimenta v jeho staroslovienských životopisoch je spôsobený tým, že autor sa s ním spoznal až po príchode do Macedónie.⁸ Ján Stanislav osobnosť sv. Klimenta spomína tiež vo svojich starších prácach, ktoré vznikli v ére prvej Slovenskej republiky⁹, no najrozsiahlejšia stať o diele sv. Klimenta bola publikovaná až v prvej časti učebnice Jána Stanislava pod názvom *Starosloviensky jazyk*, ktorá vyšla posmrtno v roku 1978. Pri Klimentovi používa označenie Sloviensky. Uvádza tu prvýkrát hypotézu, že pochádzal z územia Veľkej Moravy resp. Slovenska. Vychádza z analýzy zachovaných prác o sv. Klimentovi a diel, u ktorých sa predpokladá jeho autorstvo. V predhovore publikácie Stanislav uvádza: „*Klimentov jazyk ukazuje na človeka vysokej kultúry. V tzv. Pochvalách sám píše, odkiaľ pochádzal. V jeho jazyku sme našli výrazné črty, známe dnes v strednej slovenčine.*“¹⁰ Aj na iných miestach prezentoval svoj názor, že v Klimentových prácach (najmä v Pochvale sv. Cyrilovi) sa našli výrazné prvky, ktoré sú známe v strednej slovenčine: „*Klimentova reč poznala zmenu ra>rä a zmenu sufixu arь na ärb, známu zo strednej slovenčiny.*“¹¹ „*V Pochvale Cyrilovi, ako vidieť, sú javy, ktoré pozná na býv. oblastiach Veľkej Moravy stredná slovenčina.*“¹² Na viacerých miestach sa zmiňuje o veľkomoravskom pôvode sv. Klimenta Ochridského: „*Osobitnú pozornosť treba venovať osobnosti*

³ *Pramene o živote sv. Cyrila a Metoda a ich učeníkov*: ŠKOVIERA, A. (ed.). Bratislava : Postscriptum, 2013, s. 128.

⁴ Toto tvrdenie je považované za historický nezmysel.

⁵ *Pramene o živote sv. Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, c. d., s. 141.

⁶ *Ibidem*, s. 151. V súčasnej odbornej spisbe sa nepredpokladá, že by boli pokrvní bratia.

⁷ Nikolaj Leonidovič Tunickij roku 1913 vydal významnú monografiu Св. Климент, епископ словенский : Его жизнь и просветительная деятельность.

⁸ STANISLAV, J.: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom. Preklad Bulharskej a Ochridskej legendy s úvodom*. Bratislava : Tatran, 1950, s. 35.

⁹ STANISLAV, J.: Slovienska liturgia na Slovensku a sídlo Metodovo a Gorazdovo. In: *Historica Slovaca*, 1940-41, roč. 1-2, s. 5-43. STANISLAV, J.: *Kultúra starých Slovákov*. Bratislava : Slovenský rozhlas, 1944, s. 12-13, 74-77.

¹⁰ STANISLAV, J.: *Starosloviensky jazyk I*. Bratislava: SPN, 1978, s. 20.

¹¹ STANISLAV, J.: *Starosloviensky jazyk I*, c. d., s. 225.

¹² STANISLAV, J.: *Starosloviensky jazyk I*, c. d., s. 226.

*Klimenta slovienskeho, znamenitého spisovateľa, ktorý vo svojich skladbách hovorí, že Konštantín a Metod účinkujú v „mojom národe“.*¹³ „*Kliment sloviensky sa vo svojich daktorých skladbách uvádza ako príslušník národa Veľkej Moravy.*“¹⁴ „*Okrem toho v Pochvale Cyrilovi Kliment na štyroch miestach hovorí o „mojom národe“, používajúc, pravda, vtedajší termín „moi języкъ“.* *A ten národ bol na Veľkej Morave a v Panónii.*“¹⁵ Tieto názory Jána Stanislava o pôvode sv. Klimenta Ochridského nezostali v slovenskej vedeckej obci osamostatnené. *Slovník starovekých a stredovekých autorov*, ktorý vzišiel v roku 1983 z pera slovenského literárneho a kultúrneho historika Jozefa Kuzmíka, uvádza pri sv. Klimentovi prídomek Sloviensky. Spomína sa tu, že sa nazýva aj ako Kliment Ochridský alebo Velický. O jeho pôvode Kuzmík konštatuje: „*Naprostá väčšina autorov mu pripisuje macedónsky pôvod, resp. pre neskoršiu príslušnosť Macedónie k Bulharsku od roku 861 aj bulharský pôvod, hoci v prameňoch pre také stanovisko nie sú vôbec nijaké podklady. Z prameňov sa nedá dozvedieť, kedy a kde sa narodil a či prišiel s Konštantínom a Metodom z Macedónie.*“¹⁶ Následne analyzuje pramene o živote sv. Klimenta. Kuzmík sa na základe hypotézy Jána Stanislava prikláňa k názoru, že pochádzal z územia Veľkej Moravy.¹⁷ Jozef Kuzmík sa problematike sv. Klimenta vrátil v roku 1997, keď v časopise *Slovenská literatúra* publikoval diskusný príspevok *Kliment slovenský – najvýznamnejší slovenský spisovateľ 9. – 10. storočia*. Hoci tvrdí, že sa nevie, kde sa Kliment narodil, tak následne uvádza, že sa narodil asi v roku 836 najpravdepodobnejšie v nitrianskej oblasti. Odvoláva sa opäť na tézu Jána Stanislava o stredoslovakizmoch v jeho dielach.¹⁸

Najnovšie slavista a teológ Andrej Škoviera v monografii *Svätí slovanskí sedmopočetníci* polemizuje s názorom Jána Stanislava a konštatuje: „*Proti Stanislavovým tvrdeniam je argumentom okrem Krátkeho života Klimenta najmä zmienka o Klimentovi, že bol najbližším spolupracovníkom a od ranných liet sa pridal k Metodovi a tiež fakt, že bol vyhnaný z Veľkej Moravy. Pravdepodobné je tiež, že Kliment pochádzal z toho istého kraja ako sv. Naum, ktorý bol podľa údajov v jeho živote z Mýzie. Naum spolu s Klimentom tvorili dvojicu už pre príchodom na Veľkú Moravu, a preto pracovali spolu vlastne až do Naumovej smrti.*“¹⁹ Opiera sa pritom aj o údaje z Dlhého života Klimenta Ochridského. Pri pojednaní o sv. Naumovi uvádza: „*Spolu s Klimentom tvorili dobre zohratú dvojicu asi ešte pred veľkomoravskou misiou, čomu nasvedčuje označenie „brat“ v Prvom slovanskom Živote Nauma. (Je nepravdepodobné, že by boli aj pokrvní bratia, väčšina bádateľov takúto interpretáciu odmieta.)*“²⁰ Škoviera zmieňuje Stanislavovu teóriu o pôvode Sv. Klimenta aj v príspevku *Úcta svätého Klimenta Ochridského a jeho spoločníkov na Slovensku*.²¹

Jazykovedkyne Ema Krošláková a Katarína Habovštiaková vo svojej publikácii s názvom *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov* o sv. Klimentovi píše, že pochádzal pravdepodobne

¹³ STANISLAV, J.: *Starosloviensky jazyk I*, c. d., s. 21.

¹⁴ STANISLAV, J.: *Starosloviensky jazyk I*, c. d., s. 174.

¹⁵ STANISLAV, J.: *Starosloviensky jazyk I*, c. d., s. 220.

¹⁶ KUZMÍK, J.: *Slovník starovekých a stredovekých autorov prameňov a knižných skriptorov so slovenskými vzťahmi*. Martin : Matica slovenská, 1983, s. 162.

¹⁷ *Ibidem*, s. 162-163.

¹⁸ KUZMÍK, J.: Kliment slovenský – najvýznamnejší slovenský spisovateľ 9. – 10. storočia. In: *Slovenská literatúra. Revue pre literárnu vedu*, 1997, č. 4, s. 305-309.

¹⁹ ŠKOVIERA, A.: *Svätí slovanskí sedmopočetníci*, c. d., s. 112.

²⁰ *Ibidem*, s. 121.

²¹ ŠKOVIERA, A.: Úcta svätého Klimenta Ochridského a jeho spoločníkov na Slovensku. In: *Kliment Ochridský a jeho prínos pre slovanskú a európsku kultúru*. Bratislava : Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 115-124.

z Macedónska z okolia Solúna. Ďalej sa zmieňujú aj o tom, že podľa tradície pochádzajúcej z Ochridu bol rodným bratom Nauma.²²

O sv. Klimentovi pojednával tiež rešpektovaný slovenský byzantológ Alexander Avenarius, ktorý uviedol údaje z jeho života v stati o Ochridskej škole vo svojej publikácii z roku 1992 pod názvom *Byzantská kultúra v slovanskom prostredí v VI. – XII. storočí*. Avšak nezmienil sa o jeho pôvode.²³

Ostatné práce slovenských bádateľov obsahujú len základné informácie o sv. Klimentovi. Spomína sa predovšetkým v prácach, ktoré sú venované sv. Konštantínovi-Cyriľovi a Metodovi.²⁴ Autorom jednej z nich je profesor cirkevných dejín Michal Lacko. O Klimentovi na stránkach svojej monografie *Svätí Cyril a Metod* píše aj to, že ho po príchode do Bulharska cár Boris poslal do jeho rodného Macedónska. Následne zaznamenáva aj jeho ďalšie osudy a činnosť.²⁵

V menšej miere spomína sv. Klimenta medievista profesor Richard Marsina, ktorý v monografii *Metodov boj* (prvé vydanie pochádza z roku 1985) konštatuje, že keď roku 863 prišiel Konštantín na Veľkú Moravu, bolo v sprievode aj niekoľko jeho žiakov, pričom menuje na prvom mieste konkrétne sv. Klimenta. K jeho pôvodu sa však nevyjadruje.²⁶

V reprezentatívnej publikácii s pomenovaním *Na písme zostalo* je sv. Kliment Ochridský predstavený ako autor diela *Pochvala Cyrilovi Filozofovi*, pričom sa uvádzajú aj základné informácie o jeho živote. Záznam obsahuje aj to, že bol macedónskeho pôvodu a prišiel na Veľkú Moravu s Konštantínom a Metodom.²⁷

Stručné biografické údaje o sv. Klimentovi predstavil v kapitole o žiakoch sv. Konštantína-Cyriľa a Metoda, publikovanej v práci *Vplyv byzantskej misie sv. Cyrila a Metoda na kresťanský život Spiša*, tiež profesor teológie František Dluhoš. Uvádza tu, že sv. Kliment Ochridský pochádzal z Macedónie.²⁸

Historik Peter Ratkoš v monografii *Slovensko v dobe veľkomoravskej* pri zmienke o vyhnaní žiakov solúnskych bratov slovanského učilišťa po Metodovej smrti konštatuje, že Kliment, Naum a Sáva pochádzali z bulharskej oblasti.²⁹

V roku 1999 vyšla práca cirkevného historika Petra Sedláka s názvom *Christianizácia západných Slovanov s osobitným zreteľom na Slovensko*. Pôvodu Sv. Klimenta sa síce nevenuje, ale autor ho spomína ako člena sprievodu, ktorý prišiel s Konštantínom a Metodom na Veľkú Moravu. Sedlák uviedol ojedinelý názor, že sv. Naum a sv. Kliment mohli byť bratia.³⁰

Zo starších jazykovedných a literárnovedných prác netreba vynechať *Slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy* od profesora Eugena Paulinyho, ktorý za krajinu pôvodu sv. Klimenta Ochridského považoval Macedónsko.³¹

²² KROŠLÁKOVÁ, E. – HABOVŠTIAKOVÁ, K.: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1993, s. 121-122, 107-108.

²³ AVENARIUS, A.: *Byzantská kultúra v slovanskom prostredí v VI. – XII. storočí. K problému recepcie a transformácie*. Bratislava: Veda, 1992, s. 144-149.

²⁴ IVANIČ, P. – HETĚNYI, M.: Percepcia sv. Klimenta Ochridského v modernej slovenskej historiografii. In: *Kliment Ochridský a jeho prínos pre slovanskú a európsku kultúru*. Bratislava : Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 125-136.

²⁵ LACKO, M.: *Svätí Cyril a Metod*. 5. vydanie. Trnava : Dobrá kniha, 2011, s. 197.

²⁶ MARSINA, R.: *Metodov boj*. 3. vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2012, s. 44.

²⁷ *Na písme zostalo. Dokumenty Veľkej Moravy*. Bratislava: Perfekt, 2012, s. 123.

²⁸ DLUGOŠ, F.: *Vplyv byzantskej misie sv. Cyrila a Metoda na kresťanský život Spiša*. Spišské Podhradie : Nadácia kresťanského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2004, s. 36-37.

²⁹ RATKOŠ, P.: *Slovensko v dobe veľkomoravskej*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1988, s. 115-116.

³⁰ SEDLÁK, P.: *Christianizácia západných Slovanov s osobitným zreteľom na Slovensko*. Levoča : Polypress, 1999, s. 83, 163.

³¹ PAULINY, E.: *Slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1964, s. 179

Pri pojednávaní o pôvode sv. Klimenta treba uviesť prácu profesora Ľubora Matejku, ktorú publikoval v roku 2004 pod názvom *Život stredovekého textu. O tzv. Metodovom kánone sv. Dimitrovi Solúnskemu*. Rozvinul tu hypotézu, že Kanón sv. Dimitrovi Solúnskemu nenapísal sv. Metod, ale práve sv. Kliment. Konkrétne o autorovi tohto diela píše: „Aj keď jednoznačných indícií v prospech toho alebo iného autora niet, asi najviac sa postava v poodchýlených dverách ponáša na Klimenta Ochridského. Nie je vylúčené, že pochádzal z okolia Solúna, resp. aspoň tu žil, takže základnú podmienku „kandidáta“ na autorstvo spĺňa.“³²

Heslá o sv. Klimentovi možno nájsť tiež v biografických alebo prehľadových lexikónoch a slovníkoch. Pri ich tvorbe sa vychádzalo z už skôr publikovaných prác. Niekoľko viet o živote sv. Klimenta sa nachádza aj vo štvrtom zväzku *Biografického lexikónu Slovenska*³³ a *Reprezentatívnom biografickom lexikóne Slovenska*. Konkrétne v *Biografickom lexikóne Slovenska* sa spomína, že pravdepodobne pochádzal z územia Veľkej Moravy.³⁴ V druhom z týchto lexikónov sa uvádza, že bol zo slovanského rodu z egejsko-macedónskej alebo z moravsko-nitrianskej oblasti.³⁵ Pod redakčným vedením Valéra Mikulu vznikol *Slovník slovanských spisovateľov*. Pri hesle Kliment je zmienka o tom, že údaje o jeho rodisku a ani národnosti nie sú známe. Predpokladá sa, že pochádzal z Macedónie a na Veľkú Moravu prišiel z Veľkej Moravy.³⁶

V prehľadových dejinách Slovenska, syntézach i učebniciach sa spomína z učeníkov sv. Konštantína-Cyrila a Metoda väčšinou iba Gorazd, za ustálené možno hodnotiť názory o vyhnaní učeníkov solúnskych bratov po Metodovej smrti. Priama zmienka o Klimentovi absentuje.³⁷ Jedine v prvom zväzku *Kroniky Slovenska* je sv. Kliment Ochridský predstavený ako básnik a spisovateľ, ktorý napísal *Život sv. Konštantína*. Zároveň je tu zmienka, že bol blízky spolupracovník a krajan sv. Konštantína-Cyrila, pôsobil na Veľkej Morave a neskoršie v Bulharsku.³⁸

Na záver prierezu slovenskou vedeckou produkciou možno konštatovať, že na rozdiel od sv. Konštantína-Cyrila a Metoda sú informácie o sv. Klimentovi Ochridskom v odbornej literatúre na Slovensku pomerne torzovité a strohé. Na Slovensku komplexne spracoval poznatky o živote a prameňoch i diela sv. Klimenta Ochridského Ján Stanislav a najnovšie Andrej Škoviera. Ján Stanislav prišiel s teóriou o veľkomoravskom pôvode sv. Klimenta Ochridského. K tejto sa hlásil predovšetkým literárny historik Jozef Kuzmík a zmienka o nej sa vyskytuje aj v dielach encyklopedického charakteru. Väčšina autorov, ktorý spomenuli tohto svätca vo svojich prácach však hľadá jeho rodisko na historickom území Macedónska. V súčasnosti vo svetovej slavistike prevláda názor, že sv. Kliment Ochridský pochádzal zo slovanského obyvateľstva, ktoré patrilo pod správu Metoda, keď pôsobil v 40-tych až 50-tych rokoch 9. storočia ako archont. Pravdepodobne malo ísť o Strimonskú archontiu, ktorá sa rozprestierala v oblasti na sever od dnešných Thessaloník.³⁹

³² MATEJKO, Ľ.: *Život stredovekého textu. O tzv. Metodovom kánone sv. Dimitrovi Solúnskemu*. Bratislava : QM, 2004, s. 166.

³³ Vyšlo zatiaľ päť zväzkov, ktoré obsahujú len heslá po písmeno L.

³⁴ Kliment Ochridský. In *Biografický lexikón Slovenska IV. CH – Kl*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2010, s. 559.

³⁵ MAŤOVČÍK, A.: *Reprezentatívny biografický lexikón Slovenska*. Martin : Matica slovenská, 1999, s. 164.

³⁶ MIKULA, V. et al.: *Slovník slovanských spisovateľov*. Praha : Libri, 2001, s. 226.

³⁷ IVANIČ, P. – HETÉNYI, M.: *Percepčia sv. Klimenta Ochridského*, c. d., s. 134.

³⁸ KOVÁČ, D. et al.: *Kronika Slovenska 1. Od najstarších čias do konca 19. storočia*. Bratislava : Fortuna Print & Adox, 1998, s. 105.

³⁹ СТАНЧЕВ, К.: Климент Охридски. In Кирило-Методиевска енциклопедия. Том II (И-О). София : Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1995, s. 323. ŠKOVIERA, A.: *Svätí slovanskí sedmopčetníci*, c. d., s. 121.

Literatúra

- AVENARIUS, A.: *Byzantská kultúra v slovanskom prostredí v VI. – XII. storočí. K problému recepcie a transformácie*. Bratislava : Veda, 1992. 279 s.
- DLUGOŠ, F.: *Vplyv byzantskej misie sv. Cyrila a Metoda na kresťanský život Spiša*. Spišské Podhradie : Nadácia kresťanského seminára biskupa Jána Vojštaššáka, 2004. 165 s.
- IVANIČ, P. – HETÉNYI, M.: Percepcia sv. Klimenta Ochridského v modernej slovenskej historiografii. In: *Kliment Ochridský a jeho prínos pre slovanskú a európsku kultúru*. Bratislava : Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 125-136.
- Kliment Ochridský. In *Biografický lexikón Slovenska IV. CH – Kl*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2010, s. 559-560.
- KOVÁČ, D. et al.: *Kronika Slovenska I. Od najstarších čias do konca 19. storočia*. Bratislava : Fortuna Print & Adox, 1998. 616 s.
- KUZMÍK, J.: *Slovník starovekých a stredovekých autorov prameňov a knižných skriptorov so slovenskými vzťahmi*. Martin : Matica slovenská, 1983. 603 s.
- KUZMÍK, J.: Kliment slovenský – najvýznamnejší slovenský spisovateľ 9. – 10. storočia. In: *Slovenská literatúra. Revue pre literárnu vedu*, 1997, č. 4, s. 305-309.
- Kronika českých zemí. 1999*. Praha.
- KROŠLÁKOVÁ, E. – HABOVŠTIAKOVÁ, K.: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1993. 151 s.
- LACKO, M.: *Svätí Cyril a Metod*. 5. vydanie. Trnava : Dobrá kniha, 2011. 224 s.
- MARSINA, R. *Metodov boj*. 3. vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2012. 198 s.
- MATEJKO, E.: *Život stredovekého textu. O tzv. Metodovom kánone sv. Dimitrovi Solúnskeho*. Bratislava : QM, 2004. 219 s.
- MAŤOVČÍK, A.: *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska*. Martin : Matica slovenská, 1999. 384 s.
- MIKULA, V. et al.: *Slovník slovenských spisovateľov*. Praha : Libri, 2001. 528 s.
- Na písme zostalo. Dokumenty Veľkej Moravy*. Bratislava : Perfekt, 2012. 128 s.
- НИХОРИТИС К.: *Славистични и българистични проучвания*. Велико Търново : Праксис, 2005. 320 с.
- PAULINY, E.: *Slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1964. 243 s.
- RATKOŠ, P.: *Slovensko v dobe veľkomoravskej*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1988. 212 s.
- SEDLÁK, P.: *Christianizácia západných Slovanov s osobitným zreteľom na Slovensko*. Levoča : Polypress, 1999. 314 s.
- СТАНЧЕВ, К.: Климент Охридски. In *Кирило-Методиевска енциклопедия. Том II (И-О)*. София : Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1995, с. 320-335.
- СТАНЧЕВ, К. – ПОПОВ, Г.: *Климент Охридски. Живот и творчество*. София : Университетско издателство „Климент Охридски“, 1988. 247 с.
- STANISLAV, J.: Slovienska liturgia na Slovensku a sídlo Metodovo a Gorazdovo. In: *Historica Slovaca*, 1940-41, roč. 1-2, s. 5-43.
- STANISLAV, J.: *Kultúra starých Slovákov*. Bratislava : Slovenský rozhlas, 1944. 97 s.
- STANISLAV, J.: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom. Preklad Bulharskej a Ochridskej legendy s úvodom*. Bratislava : Tatran, 1950. 134 s.

- STANISLAV, J.: *Starosloviensky jazyk 1*. Bratislava : SPN, 1978. 372 s.
- СТОЈЧЕВСКА-АНТИЌ, В.: По стапките на св.Климент Охридски, Скопје : Култура, 2003.
- Свети Климент Охридски - Слова и служби [St. Clement of Ohrid. Sermons and Services].
София : Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2008. 594 s.
- ŠKOVIERA, A. (ed.): *Pramene o živote sv. Cyrila a Metoda a ich učeníkov*. Bratislava: Post-scriptum, 2013. 200 s.
- ŠKOVIERA, A.: *Svätí slovanskí sedmopočetníci*. Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2010. 247 s.
- ŠKOVIERA, A.: Úcta svätého Klimenta Ochridského a jeho spoločníkov na Slovensku. In: *Kliment Ochridský a jeho prínos pre slovenskú a európsku kultúru*. Bratislava : Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 115-124.
- ТУНИЦКИЙ, Н. Л.: *Св. Климент, епископ словенский. Его жизнь и просветительная деятельность*. Сергиев Посад : Тип. Свято-Троицкой Сергиевой лавры, 1913. 316 с.

St. Clement of Ohrid – the Question of his Origin in the Slovak Historiography

Saint Clement of Ohrid belongs to the most prominent disciples of the Saints Constantine - Cyril and Methodius. The author of the paper focuses on the matter of the origin of Saint Clement of Ohrid according to primary literary sources, works of the Slovak historians, linguists, literary scientists or works of the encyclopaedic character after the year 1945. There are several hypotheses on the origin of Saint Clement of Ohrid. Prominent slavist Ján Stanislav, for instance, claimed that Saint Clement of Ohrid was born in the territory of present-day Slovakia. His hypothesis was based on the analysis of preserved literary sources on St. Clement of Ohrid which he assumed to have been written by the saint himself. This hypothesis of Ján Stanislav was also followed by other scientists. However the following opinion prevails: St. Clement arrived in Great Moravia for the first time within the Cyrillo-Methodian mission.

Doc. PhDr. Peter Ivanič, PhD.

Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda
Filozofická fakulta UKF v Nitre
Štefánikova 67
949 74 Nitra
pivanic@ukf.sk